

ПОМИЛУВАННЯ ОСІБ, ЯКІ ВІДБУВАЮТЬ ПРОБАЦІЮ

Дем'янчик В.В.

Державна пенітенціарна служба України в Кіровоградській області

У статті розкрито суть помилування осіб засуджених до покарань не пов'язаних з позбавленням волі Розкрито недоліки законодавства в процедурі реалізації помилування. Висунуто ідею по вдосконаленню законодавства про здійснення помилування в Україні.

Ключові слова: пробація, акт помилування, засуджений, злочин, покарання, суд, кримінально-виконавча інспекція, Президент України.

Постановка проблеми. Правовий інститут помилування в Україні досліджували багато вчених, пропонували свої моделі його реалізації, але ніким до тепер не були роз'яснені правові механізми подачі, та розгляду клопотань про помилування осіб засуджених до покарань які виконує кримінально-виконавча інспекція. Тому в даній статті ми запропонуємо власні погляди на проблеми які існують на даний час та запропонуємо власну модель порядку здійснення помилування в Україні.

Аналіз останніх досліджень. Проблемою здійснення помилування щодо осіб, які відбувають покарання на підставі обвинувальних вироків судів, займаються вже давно і досить широко, зокрема, Ч. Беккарія, А. Музика, П. Ромашкін, Ю. Саженков, С. Школа, М. Сірий та Г. Москаль, А. Шиян, О. Посімбайло, В. Гончаренко, Є. Письменський, М. Романов, Т. Ніколаєнко, та інші. Дослідженню правових механізмів реалізації права помилування були присвячені дисертаційні роботи вчених С. Школи та О. Чепелюк, а також монографії А. Музики.

В своїх дослідженнях автор В. Гончаренко пропонує скасувати інститут помилування, як прояв образливої для людської гідності феодально-монархічної необмеженої влади. На що Є. Письменський заперечує проти цієї думки та пропонує, що правові механізми реалізації помилування повинні бути вдосконаленими. Також автори А. Шиян та Т. Ніколаєнко в своїх роботах досліджували застосування акту помилування як підстави звільнення від кримінальної відповідальності.

Метою статті є комплексна кримінально-правова характеристика звільнення від відбування покарання осіб засуджених до покарань не пов'язаних з позбавленням волі на підставі акту про помилування та визначити шляхи вирішення проблем пов'язаних з прогалинами в законодавстві та запропонувати шляхи їх вирішення.

Для досягнення окресленої мети сформульовано такі завдання:

1. визначити рівні нормативного врегулювання інституту помилування, процедури його здійснення;
2. сформулювати науково обґрунтовані пропозиції з удосконалення правового регулювання і застосування інституту помилування на території України.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до ст. 13 Кримінально-виконавчого кодексу України (далі КВК України) на кримінально-виконавчу інспекцію покладено виконання покарань у виді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю, громадських робіт, виправних робіт, а також кримінально-виконавча інспекція здійснює контроль за поведінкою осіб, звільнених від відбування покарання з випробуванням, звільнених від відбування покарання вагітних жінок та жінок, які мають дітей віком до трьох років [2]. На разі кримінально-виконавча інспекція пе-

ребує на шляху до пробації та в майбутньому з прийняттям Закону України «Про пробацію», особи засуджені до вищевказаних видів покарань матимуть статус клієнтів пробації.

Правовий інститут помилування, як система відносно відокремлених від інших і пов'язаних між собою правових норм, які регулюють певну групу однорідних суспільних відносин врегульовує питання помилування не лише засуджених до довічного позбавлення волі, позбавлення волі на певний термін, обмеження волі, арешту, а й осіб, які відбувають покарання не пов'язані з позбавленням волі таких як:

1. позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю;
2. виправні роботи.

Тому особи засуджені до покарань, які виконує кримінально-виконавча інспекція клопотання про помилування Президенту України подають через кримінально-виконавчу інспекцію.

Звільнення від відбування покарання на підставі акту помилування осіб засуджених до громадських робіт та осіб звільнених від відбування покарання з випробуванням, звільнених від відбування покарання вагітних жінок та жінок, які мають дітей віком до трьох років спільним Наказом Державного департаменту України з питань виконання покарань та Міністерства внутрішніх справ № 270/1560 від 19.12.2003 р. (далі Наказ) – не передбачено.

Можливо Ви запитаете – чому така дискримінація? Чому до повноважень кримінально-виконавчої інспекції входить виконання перелічених видів покарання та здійснення контролю за поведінкою осіб звільнених від відбування покарання з випробуванням та звільнених від відбування покарання вагітних жінок чи жінок які мають дітей віком до трьох років, а клопотання про помилування можуть подати лише засуджені до позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю та засуджені до виправних робіт? А тому що ця обставина не має жодного юридично обґрунтування та чіткого нормативного закріплення.

Але ми спробуємо роз'яснити чому засуджені до громадських робіт та особи звільнені від відбування покарання з випробуванням та звільненні від відбування покарання вагітні жінки чи жінки які мають дітей віком до трьох років не те що не мають права звернутися з клопотанням про помилування, а тому що це право фактично їм не потрібно, зараз пояснимо, чому? Оскільки покарання у виді громадських робіт відповідно до ст. 56 Кримінального кодексу України (далі КК України) встановлюються на строк від шістдесяти до двісті сорока годин, а тому залежно від призначеної кількості громадських робіт термін відбування даного покарання в середньому становитиме від трьох тижнів до трьох місяців [1]. Тобто засуджений може просто відбутися строк призначеного судом покарання до початку розгляду Президентом клопотання про його помилування.

Стосовно звільнених від відбування покарання з випробуванням згідно ст. 75 КК України та звільнених від відбування покарання вагітних жінок та жінок які мають дітей віком до трьох років в порядку передбаченому ст. ст. 79 та 83 КК України. Якщо одним з найголовніших принципів кримінального права є принцип прояву гуманізму, тому з боку держави в обличчі судді звільнення від відбування покарання з випробуванням є проявом гуманізму, звільняючи особу від відбування покарання з випробуванням суд врахував особу засудженого, тяжкість вчиненого злочину, причини вчинення злочину, наявність каяття, визнання вини та інші обставини наявність яких дає судді впевненість в тому що виправлення засудженого в період іспитового строку є цілком можливим. А тому помилувати і звільнити від покарання або призначити більш м'яке покарання тому хто і так його не відбуває є цілком недоречним [1].

П. 2 Указу Президента України «Про Положення про порядок здійснення помилування» № 902 від 16.09.2010 р. (далі Положення) передбачені види помилування, а саме: 1) заміни довічного позбавлення волі на позбавлення волі на строк не менше двадцяти п'яти років; 2) повного або часткового звільнення від відбування покарання як основного, так і додаткового; 3) заміни покарання або невідбутної його частини більш м'яким покаранням [4].

Як помилування можна реалізувати на практиці, наприклад: громадянин К. – є професійним водієм працює перевізником в ПП «Кабріолет», з його вини трапилася дружньо-транспортна пригода та у висновку К. був засудженим за ст. 286 КК України.

Кримінальним кодексом України в ч. 4 ст. 52 передбачено, що – за один злочин може бути призначено лише одне основне покарання, передбачене в санкції статті Особливої частини цього Кодексу. До основного покарання може бути приєднане одне чи кілька додаткових покарань у випадках та порядку, передбачених цим Кодексом [1].

Тому громадянину К. було призначено покарання у виді 2 (двох) років виправних робіт та позбавлений права керувати транспортними засобами строком на 2 (два) роки. Після звернення вироку до виконання розпочинається стандартна процедура виклику засудженого та роз'яснення йому умов і порядку відбування покарання. В п. 4 Положення чітко зазначено, що клопотання про помилування може бути подано після набрання вироком законної сили, а при розгляді справи в касаційному порядку – після прийняття рішення відповідним судом [4]. Тобто саме на стадії ознайомлення засудженого з порядком та умовами відбування покарання, інспектор кримінально-виконавчої інспекції уповноважений роз'яснити засудженому К. його право звернутися до Президента України з клопотанням про помилування, також необхідно роз'яснити засудженому про застосування якого саме виду помилування він може клопотати.

У випадку з громадянином К. перший вид помилування ми розглядати не будемо оскільки виконання покарання у виді довічного позбавлення волі до компетенції кримінально-виконавчої інспекції не відноситься. Натомість громадянин К. має право клопотати перед Президентом про застосування до нього одного із двох інших видів помилування. Якщо громадянину К. призначено основне та додаткове покарання, то засуджений може звернутися до Президента України з клопотанням звільнити його від основного та додаткового покарань. А також громадянин К. має право клопотати про заміну йому невідбутну частину основного покарання більш м'яким

(наприклад штрафом). Вид помилування про який громадянин К. може клопотати нічим не обмежується тобто вибір за самим засудженим.

Проблема постає також ось в чому, жодним з нормативних актів які регулюють порядок здійснення помилування не передбачено який саме строк покарання засуджений повинен відбути для того щоб подати клопотання. Наприклад в суміжному інституту помилування правовому інституті дострокового звільнення особи від відбування покарання, а саме ст. 81 КК України це питання врегульовано набагато краще [1]. Ми хочемо наголосити на тому, що норми Положення суперечать самі собі, наприклад в п. 4 Положення вказано, що клопотання може бути подано одразу після вступу вироку в законну силу, а вже в п. 9 цього ж таки Положенні вказано, що під час розгляду клопотання про помилування враховується: ступінь тяжкості вчиненого злочину; строк відбутого покарання; особа засудженого; щире каяття та інші відомості [4]. Тобто Комісія вимагає відомості яким фактично ще не володіє кримінально-виконавча інспекція.

Після опрацювання нормативної бази ми дійшли висновку, що необхідно прийняти відповідний Закон, який буде регулювати питання здійснення помилування в Україні та сам порядок здійснення помилування ні в якому разі не повинен бути звуженим навпаки його необхідно розширити, тому ми висуваємо ідею про доцільність розділення процедури помилування на дві стадії а саме: 1) судова стадія – здійснення помилування на стадії, коли судово провадження закінчено, вирок набрав законної сили та звернений до виконання, але інспекція ще не володіє достатніми характеризуючи ми даними про засудженого; 2) виконавча стадія – здійснення помилування після звернення вироку до виконання, відмові в задоволенні клопотання на першій стадії та якщо засуджений пропустив строк подачі клопотання про помилування до відповідного суду.

Судова стадія буде характерна тим, що повноваженнями підготовки та направлення матеріалів по заявленню клопотанням Президенту України після вступу вироку в законну силу слід наділити суд. Ми наголошуємо на необхідності доповнити ст. 376 Кримінального процесуального кодексу України (далі КПК України) нормою яка закріпила право засудженого подавати клопотання про помилування протягом одного місяця від дня набрання вироком законної сили до суду який виніс рішення [3].

І така стадія може цілком себе виправдати, якщо для розгляду клопотання про помилування для Комісії є важливими вже раніше перелічені обставини, то відомості, які потрібні Комісії і якими ще не володіє кримінально-виконавча інспекція, але володіє суд під час здійснення судового провадження по справі разом з клопотанням засудженого може направити суд який виніс рішення.

В свою чергу затримувати направлення вироку на виконання чи призувати виконання вироку не варто. Ми обґрунтовуємо це тим, що відповідно до п. 15 діючого Положення, а саме у разі відхилення Комісією клопотання про помилування повторне клопотання щодо особи, засудженої до покарання у виді довічного позбавлення волі, за відсутності нових обставин, що заслуговують уваги, може бути внесено на розгляд Комісії не раніше як через п'ять років, а щодо інших осіб – не раніше як через рік. Тобто, коли в задоволенні клопотання буде відмовлено. Засуджений через рік зможе повторно звернутися з клопотанням через кримінально-виконавчу інспекцію. Також у випадку, коли засуджений протягом

місяця від дня набрання вироком законної не звернувся до суду з клопотанням про помилування, то після сплину цього часу засуджений може звернутися з клопотанням про помилування через кримінально-виконавчу інспекцію і саме тут починається виконавча стадія здійснення помилування [4].

Висновки та пропозиції реалізація правового інституту помилування в Україні негайно потребує врегулювання на законодавчому рівні оскільки

Президент України має право законодавчої ініціативи відповідно до ст. 93 Конституції України є, але єдиним законодавчим органом нашої держави є Верховна Рада України. Керуючись вищевказаними положеннями впливає, що Президент відповідно до п. 27 ст. 106 Конституції України наділений повноваженням милувати але в демократичній державі Президент не наділений правом регулювати порядок здійснення помилування.

Список літератури:

1. Кримінальний кодекс України // ВВР України. – 2001. – № 25-26. – С. 131.
2. Кримінально-виконавчий кодекс України // ВВР України. – 2004. – № 3-4. – С. 21.
3. Кримінальний процесуальний кодекс України // ВВР України. – 2012. – № 9,10,11,12,13. – С. 88.
4. Указ Президента України «Про Положення про порядок здійснення помилування». [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/902/2010>

Демянчик В.В.

Государственная пенитенциарная служба Украины в Кировоградской области

ПОМИЛОВАНИЕ ЛИЦ, КОТОРЫЕ ОТБЫВАЮТ ПРОБАЦИЮ

Аннотация

В статье раскрыта суть помилования лиц, осужденных к наказаниям не связанным с лишением свободы. Раскрыты недостатки законодательства в процедуре реализации помилования. Выдвинута идея по совершенствованию законодательства об осуществлении помилования в Украине.

Ключевые слова: пробация, акт помилования, осужденный, преступление, наказание, суд, уголовно-исполнительная инспекция, Президент Украины.

Demyanchik V.V.

Penitentiary Service of Ukraine in Kirovograd Region

CLEMENCY OF PERSONS ON PROBATION

Summary

In article the essence of clemency persons sentenced to a punishment not related to imprisonment Revealed the shortcomings of the legislation in the process of implementation of clemency. Concept on improving the legislation on the implementation of clemency in Ukraine.

Keywords: probation, act of clemency, the condemned, court, crime, punishment, criminal and executive inspection, President of Ukraine.